

MEDIEVAL HISTORY
OF CENTRAL EURASIA

№3(4) 2023

MEDIEVAL HISTORY OF CENTRAL EURASIA

Has been published since 2020

No. 3 (4) 2023

Astana 2023

EDITOR-IN-CHIEF:

PhD, Assistant Professor
Kariyev E.M.

EDITORIAL BOARD:

Qydyráli Darhan	Doctor of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Muminov A.K.	Doctor of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Samashev Z. S.	Doctor of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Abuseitova M. K.	Doctor of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Sabitov Zh. M.	PhD in Political Science (Kazakhstan)
Golden Peter B.	Dr., Professor (USA)
Kradin N.N.	Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)
Erdélyi István	Doctor of Historical Sciences, Professor (Hungary)
Uzelac	PhD in History (Serbia)
Aleksandar	
Mirgaleev I. M.	Candidate of Historical Sciences (Russia)
Zaytsev I. V.	Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)
Petrov P.N.	Candidate of Historical Sciences (Russia)
Nagamine	PhD in History (Japan)
Hiroyuki	

Editorial address: 8, Kabanbay Batyr avenue, of.316, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010000
Tel.: (7172) 24-18-52 (ext. 316)
E-mail: medieval-history@isca.kz

Medieval History of Central Eurasia
Owner: Astana International University
Periodicity: quarterly
Circulation: 500 copies

CONTENT

N.Abdinassir, P.Imre TURKIC MOTIVES IN HUNGARIAN CULTURAL TRADITIONS IN THE MIRROR OF FOLKLORE AND FOLK SAYINGS	5
А.Б.Рахымбаева ОРТА ЕДІЛ БОЙЫНДАҒЫ ҚАЛАЛАРДЫҢ АЛТЫН ОРДАНЫҢ ТАУАР – АҚША ҚАТЫНАСТАРЫНДАҒЫ МАҢЫЗЫ	23
А.А.Каратаев КАСАТЕЛЬНО ВЕРСИИ О НОГАЙСКОМ ПРОИСХОЖДЕНИИ ПЛЕМЕНИ АЛШИН	30
А.А.Бақыт _МОҢҒОЛ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ ҚАРҚЫНДЫ ДАМУЫ: СЕБЕПТЕРІ МЕН САБАҚТАРЫ	50

ОРТА ЕДІЛ БОЙЫНДАҒЫ ҚАЛАЛАРДЫҢ АЛТЫН ОРДАНЫҢ ТАУАР – АҚША ҚАТЫНАСТАРЫНДАҒЫ МАҢЫЗЫ

А.Б.Рахымбаева

Хаджеттепе Университетінің «Тарих» бөлімінің докторанты, Анкара, Түркия
E-mail: zhan_0509mail.ru

Аңдатпа. Еділ Бұлғар мемлекетінің экономикалық дамуында шешуші рөл атқарған Еділ өзені - Ұлы Жібек жолының солтүстік тармағының маңызды байланыс пункттерінің бірі болды. Еділ өзені Каспий теңізіне құяды және Кавказ арқылы Иранмен, Түркістан мен Хорезмнен созылатын ірі сауда жолының үстінде болғандықтан Қытаймен байланысты қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, Еділдің ең ірі тармағы Кама (Чулман) Жайық пен Батыс Сібір арасындағы байланысты қамтамасыз етті. Еділ өзенінің бойында VI ғасырдан бастап Скандинавия елдері мен Сасанидтер арасында басталған сауда, бұл саудаға орыстардың қатысуымен дамып, IX-XIII ғасырларда Еділ Бұлғарларының халықаралық саудада үлкен рөл алуына себепші болды. XII ғасырдың басында моңғол шапқыншылығы нәтижесінде Еділ Бұлғарларының мемлекеті тәуелсіздігінен айырылып, жаңадан құрылған Алтын Орда мемлекетінің құрамына енді. Моңғол шапқыншылығы салдарынан әлсіреген экономикалық және сауда қарым-қатынастары жаңа мемлекеттің құрылуымен қайтадан жанданып, дами бастады. Әсіресе, XIII ғасырдың 40-50 жылдарында Орта Еділ бойындағы қалалар Алтын Орданың экономикалық және тауар-ақша қатынастарының дамуында маңызды рөл атқарады. Оған дәлел - Жошы ұлысында теңгенің соғылуы, ақшаның кең айналымы, асыл зергерлік бұйымдар, қазандар және ішкі сауданың көлемі мен ауқымын көрсететін басқа да бағалы заттардың болуы.

Түйін сөздер: теңге, зергерлік бұйымдар, қазандар, қазыналар, тауар-ақша қатынастары

1236 жылғы моңғол шапқыншылығы Еділ бұлғарларын ауыр жеңіліске ұшыратып, Бұлғар мемлекетін тәуелсіздігінен айырды. Көптеген ірі қалалар қирап, тұрғындар үлкен шығынға ұшырап, қоғамның дамуына, оның ішінде елдің экономикасы мен мәдениетіне, дамыған саудасына айтарлықтай зиян келтірді. Бұл кезең Лаврентьев жылнамасында былай сипатталады: «6744 (1236) - жылдың күзінде шығыстан құдайсыз татарлар Бұлғар жеріне келіп, Ұлы Бұлғар қаласын алып, қариядан жас сәбиге дейін қару-жарақпен ұрып-соғып, көп дүние-мүлік алып кетті» [1, 124]. Венгриялық монах Джулиан моңғолдардың 60 бекініс қалаларын басып алғанын хабарлайды. Моңғол дәуіріне дейінгі кезеңге жататын 190 Бұлғар қаласының Алтын Орда дәуірінде 100-ден астам елді мекенінде мәдени кен орындары жоқ, бұл олардың шапқыншылық нәтижесінде жойылғанын көрсетеді. Орта Еділ бойындағы бұлғар ескерткіштерінің де азаюы байқалады (моңғолдарға дейінгі дәуірде 1200 болса, Алтын Орда дәуірінде – 400 қалған). Археологтар ірі қала орталықтарын зерттеу барысында кейбір қалаларда қираған ғимараттардың қирандыларының астынан көптеген жауынгерлердің қалдықтары табылса,

қаланың екінші ұшында материалдық олжалардың аз болып, қирау қабатында адам қаңқаларының кездеспейтінін атап көрсетеді. Яғни, қала тұрғындарына моңғол әскерлерінің жақындағаны туралы хабар беріліп, олардың қалалар мен ауылдарды тастап кеткенін болжамдауға болады [2, 209].

Еділ Бұлғарларының мемлекеті - Жошы Ұлысы аймақтарының бірі ретінде оның оң қанатының құрамына кіреді. Бату хан оның жоғары экономикалық әлеуетін, дамыған басқару жүйесін, монотеистік діні мен мәдениетінің жоғары деңгейін ескере отырып, басты орталық ретінде Бұлғар қаласын таңдаған еді. XIII ғасырдың 40-50-жылдарының басында алғаш Жошы ханның теңгесін соғу басталады. Дереккөздер бойынша, мұнда XIII ғасырдың 50-ші жылдары Бату ханнан жарлық сұрауға орыс және бұлғар княздары келген. Берке, Өзбек және Жәнібек хандар тұсында Еділ Бұлғариясы аймақ ретінде Алтын Орданың негізгі экономикалық, сауда, мәдени және діни орталықтарының бірі болып қала берді.

Экономикалық белсенділікті дамыту және моңғолдар келгенге дейінгі ескі қалаларды жаңғырту процесінде Бұлғар қаласының маңызы зор еді; қаланың Еділге жақындығы, Еділ өзенінің кең шалғындары мен қолайлы топырақ жағдайы, ең бастысы, Батый ханның оны экономикалық және саяси тұрғыда орталық ретінде таңдауы. Қаланың төңірегінде экономикалық жағдайлармен біріккен елді мекендердің тұтас жүйесі дамыды.

Көптеген қолөнершілер: құмырашылар, металлургтер, ұсталар, шыны жасаушылар қала тұрғындарына ғана емес, сонымен қатар жақын маңдағы тұрғындарға да қызмет етті. Бұл жағдай Бұлғардың сауда өмірін өте белсенді қылды. Қалалық ұсталардың, құмырашылардың, зергерлердің бұйымдары жақын маңда ғана емес, сонымен қатар қаладан біршама шалғайда жатқан солтүстік пен солтүстік-шығыс аймақтарда да орын алды.

Тұрақты ақша шығару қаланың экономикалық жағдайындағы маңызды қадам болды. XIII ғасырдың 40-50 жылдары алғаш рет Бұлғар қаласы күміс және мыс теңгелерді шығарып бастады. Бұл жағдай Орта Еділ бойының XIII ғасырдың ортасында Жошы Ұлысының экономикалық және саяси орталығы болғанын растайды. Алдымен, 1240 жылдары халифа Насыр-лид-диннің аты жазылған күміс және мыс теңгелер, 1250 жылдары ұлы Меңгу мен Арық Бұғаның күміс теңгелері, кейін олар жоғалғаннан кейін Меңгу Темір және кейінгі хандардың теңгелері, сондай-ақ анонимді дирхамдар қолданыста болды. Бұдан кейін ақша айналымында түбегейлі өзгерістер орын алып, ол 1290 жылдардағы анонимді теңгелермен толықтырылды. Ақша айналымы аймақтық сипат та алды; Орта Еділ бойынан XIII – XIV ғасырдың басына жататын Бұлғар мен Орта Еділ бойының қарқынды экономикалық өмірін тағы бір рет растаушы дәлел болып табылатын 13-тен астам қазына табылды [3, 59]; [4, 139]. XIII ғасырдың аяғы - XIV ғасырдың басында Өзбек (1312-1342) мен Жәнібек (1342-1357) хандар тұсында экономикалық және саяси орталықтың

төменгі Еділ бойына түпкілікті түрде көшуімен Алтын Орданың ең жоғары даму кезеңі басталды.

Алтын Орданың Орта Еділ бойындағы ірі орталықтары Биляр мен Жүкетау қалалары болды. Бұлғар мемлекетінің бұрынғы астанасы Биляр қаласы моңғол шапқыншылығынан кейін де өз қызметін тоқтатқан жоқ. XIII ғасырдың 70-90-жылдарының басында біраз уақыт бойы бұл қала өз атымен теңгесін де соқтырды [3, 46-48]. Әрине, жойылған жерлерді толық қалпына келтіру мүмкін болмады; ішкі экономикалық байланыстар үзілді, қалалық шеберханалар шикізат көздерінен ғана емес, сонымен қатар шабуыл кезінде және шабуылдан кейінгі алғашқы жылдары аштық пен індеттен өлген, тұтқынға алынған шеберлерден де айрылды. Бірақ, соған қарамастан, көп ұзамай қолөнер және сауда қайта жанданды. Саяси мәртебесін жоғалтқан Биляр орасан зор экономикалық әлеуетті сақтап қалды және қалалар мен елді мекендердің базарларын белсенді түрде тауарлармен қамтамасыз етті.

Моңғол шапқыншылығына дейінгі дәуірде шағын болған Жүкетау қайта жандана бастады. Кама өлкесінен жаңа халықтардың ағыны мен демографиялық өсуі - елді мекен шекарасының тез арада кеңеюіне және экономиканы қалпына келтіруіне себепші болды. Басқа қалалармен салыстырғанда, Жүкетауда тас ғимараттар көп болған жоқ. Бірақ тұтас аймақтарды қолөнер шеберханалары (қыш және металлургия) алып жатты. Монеталардың көп мөлшері, оның ішінде кішігірім саудаға жұмсалған мыс тиындары бұл қаланың белсенді сауда өмірін көрсетеді. Сондай-ақ, XX ғасырдың 70-90 жылдары жүргізілген қазба жұмыстары нәтижесінде көптеген өндірістік, шаруашылық және тұрғын үйлердің қалдықтары табылды. Мұнда табылған материалдар өте бай және алуан түрлі. Қолөнер бұйымдарынан бөлек, тұрмысқа қажетті заттар да бар. Олардың ішінде 1924 жылы ақпанда Данауровка ауылының маңындағы жағалаудағы баурайдан ежелгі қала орнынан шаруа Палатников тарапынан табылған алтын әшекейлердің тамаша жиынтығы бар. Палатниковтың айтуынша, бұл заттар балшықтан жасалған шағын ыдыста болған. Қазынаны В.Ф. Смолин (1925 ж) жариялады және бұл басылым 1950 жылдардан бері оның жалғыз сипаттамасы болып табылады. Бұл қазына тек қана қолөнердің жоғары дамуын ғана емес, сонымен қатар сыртқы сауда байланыстарын, ішкі сауданың көлемі мен ауқымын айқын сипаттайды. В.Ф. Смолиннің [5] деректеріне сүйене отырып, мұнда қандай заттар жасырылғанын қарастырайық.

Екі бірдей үлкен алтын білезік оюлармен безендіріліп, көркем түрде әшекейленген. Әрбір білезік 4 буынға бөлініп, оның ортасындағы бөлшегі академик В.В. Бартольдтың айтуынша, бастапқыда парсы тіліндегі жазуға ұқсағанымен, қолданбалы әріптік ою-өрнекпен безендірілген. Білезіктердің бірі кездейсоқ сақталғанын атап өту керек. 1924 жылы Эрмитаж музейіне жіберіліп, сонда қалды. Ол В.А. Мальм тарапынан Жүкетау қазынасынан алынған зат ретінде бекітіліп, соңғы жылдары М.Г. Крамаровский тарапынан

зерттелді. «Сипатталған білезіктер Шығыстан әкелінгеніне және шығыс зергерлік өнерінің тамаша ескерткіші екендігіне күмән жоқ», - деп В.Ф. Смолин жазғандай, білезіктер Алтын Орданың немесе Бұлғарлардың өндірісі емес, Алтын Орда территориясында бірақ басқа орталықта шығарылған [5, 45].

Бұл заттардан басқа, қазынада екі қарапайым, тегіс алтын білезік пен жапырақтары бар өсімдіктің стилі бейнесіндегі үшбұрышты үлкен алтын танамоншақ табылды.

Қазынада тесіктері бар 170 кішкентай маржан болды. Марржандардың пішіндері әр түрлі. Зергерлердің айтуы бойынша, қазіргі уақытта таңқаларлық сипат алады және оның қымбат үлгілері (қызғылт түсті) бар. Уақыт өте келе көптеген маржандар күңгірттеніп, кейбір бөліктері бұзылған.

Сондай-ақ зергерлік бұйымдардың басқа бөліктері де табылды: а) тастар немесе маржан үшін тесігі бар 13 алтын дөңгелек ұя; б) киімдегі жолақтарға арналған төртбұрышты 8 алтын тақтайша; в) 2 жұқа алтын қалампыр. В.Ф.Смолин айтуына қарағанда, «ұялар мен қалампырдың мақсаты, шамасы, қандай да бір затты ұсақ тастармен немесе інжу-маржандармен безендіру болған [5].

Сипатталған заттармен бірге қазынадан Р. Р. Фасмер зерттеуіне сүйенсек, Делиде Сұлтан Мұхаммед Тоғлұқтың (725-752 h./1325-1351 ж.) Мысыр халифасы Мустекфи атынан хижраның 741 (б.з. 1340/1) жылы соғылған екі бірдей алтын динар табылды. Үндістанның сұлтандары соққан бұл динарлар әдетте өте сирек кездеседі [5].

Жүкетау қазынасынан басқа 1908 жылы Жукотин маңындағы алқаптан 1310-1360 жылдарға жататын Алтын Орда хандары Тоқта, Өзбек, Жәнібек, Бердібек, тұсында Сарай, Бұлғар, Жаңа Сарай, Гүлістан және Азақта соғылған 542 теңге табылды. XX ғасырдың басында қала аумағында айдаһарлар мен басқа жануарлардың бейнелері бейнеленген қытай айнасы табылды [6; 140,].

Жүкетау сауда қатынастарының орталығы ретінде сауда жолдарының желісі арқылы айналамен байланысқан. Тиындар мен киім-кешек қазыналары да оның бір дәлелі. Осылайша, 1895 жылы мамырда Жүкетаудың сауда-шаруашылық қызметі аймағындағы Верхняя Кондрата ауылының маңында жалпы салмағы 1 фунт 50 алтын, күміс сақина және білезіктен тұратын қазына табылды [7; 22].

1892 жылы Николаевка деревнясының жанында XV ғасырдың басына жататын қазынаны Сосновка селосының тұрғыны Пелагея Ивановна Титова мен Утяково селосының тұрғыны Кокордия Ионовна Яшкова тапты. Олар Николаевка ауылының маңындағы орманда саңырауқұлақ теріп жүріп, жерден мыс құмырада 20 1/8 фунт күміс монета (дәлірек айтсақ - 19 фунт, 81 алтын), XIV ғасырға жататын бір алтын динар және күміс таяқша тапқан. Тиындарды XIII-XIV ғасырлардағы Көк Орда, Хулагу Осман хандары соққан болып шықты [8, 161]. Құмыра Казань университеті жанындағы тарих және этнография археологиясы қоғамына тапсырылды, 25 күміс монета Эрмитажға

жөнелтілді, қалған тиындар балқытылды [9, 160-161]. Құмыра бүгінгі күнге дейін Татарстан Республикасының Ұлттық музейінің жинақтарында сақталған.

Алтын Орда дәуірінде Бұлғар аумағында ірі және орта қала орталықтарынан басқа көптеген ауылдық сауда және қолөнер орталықтары қалыптасты. Бұл жерлердің тұрғындарының бай болғаны олардың жерлеу орындарында тас құлпытастарды жасайтын шебер тас қалаушылардың қымбат қызметтерін пайдалану мүмкіндігінен де көрінеді. Мұндай мәнердегі ескерткіштер көне қоныстардың орны әлі де сақталған. Кама өзені бойындағы Большие Нырсы ауылы маңындағы елді мекендерде 1399 жылғы құлпытас сақталған.

Көріп отырғанымыздай, XIII ғасырдағы саяси сілкіністерден кейін пайда болған Алтын Орданың Орта Еділ бойының қалалары мен елді мекендерінің халқы өзінің экономикалық мәні бойынша басқаша өмір салтын жүргізді, оны байланыстырушы жіп - сауда болды. Ішкі сауда ең алдымен тұрмыстық заттар мен зергерлік бұйымдарға қатысты болды. Көбінесе қалаларда алтын зергерлік бұйымдар - сақиналар мен білезіктер саудаланды. Мұнда қазан сияқты арнайы керамикалық ыдыстар да қолданылған.

Діни тәжірибеге қатысты көптеген культтік нысандар да шығарылды. Бұл - мұсылмандарға арналған құлпытастар, сонымен қатар осында өмір сүрген немесе саудагер ретінде келген христиандарға арналған төсбелгілер мен кресттер. Металл ыдыстар үлкен сұранысқа ие болды. Олар негізінен сыртқы түрі мен өндіру технологиясы бойынша ерекшеленетін бірнеше типтегі қазандар [10, 110].

Шойын қазандар Алтын Орда дәуіріне тән болды. Технологиялық тұрғыдан қазандар екі жартыдан тұратын (жоғарғы және төменгі) арнайы қалыптарға құйылды. Үстіңгі жарты пішін үш бөліктен тұрды. Мұндай ыдыстар қалалық шеберханаларда жасалып, қала базарларынан жақын маңдағы ауданға таратылды. Оның үстіне, салыстырмалы талдау көрсеткендей, мұндай өнімдер алыстан әкелінбеген.

Осылайша, Алтын Орда дәуірінде өзінен бұрынғы мәдениеттен көп жағынан ерекшеленетін жаңа мәдениет қалыптасты. Бірақ, екінші жағынан, қолөнердің негізгі дәстүрлері сақталып, империяның бұлғар перифериясы өз болмысын сақтап қалды. Сонымен қатар, жаңа экономикалық жағдайлар бірінші кезекте мемлекет ішіндегі сауда қатынастарының дамуына түрткі болды. Түрлі өнімдер, бірінші кезекте сұраныс бойынша қазан, әшекей, құлпытас сияқты тұрмыстық бұйымдар сатылымға шығып, Бұлғар, Биляр, Жүкетау сияқты ірі қалалардың рөлі артты. Олар дамыған орта ғасырлардағы қолөнердің, сондай-ақ сауда мен нарықтық қатынастардың даму орталықтары болды.

ПАЙДАЛАНЫЛГАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. ПСРЛ. 1965. Т. 15.
2. Очерки по археологии Татарстана. Казань, 2001, 255 с.
3. Сингатуллина А.З. Джучидские монеты Поволжских городов XIII века. Казань, Издательство «Заман», 2003, 192 с.
4. Федоров-Давыдов Г.А. Денежное дело Золотой Орды. М.: Изд. Палеограф, 2003, 351 с.
5. Смолин В.Ф. Клад восточных золотых предметов из болгарского города Джукетау // Вестник научного общества татароведения. Посвящается 5-летию Татареспублики. Казань, 1925, №3.
6. Фахрутдинов Р.Г. Археологические памятники Волжско-Камской Булгарии и ее территория. Казань, Таткнигоиздат, 1975, 217 с.
7. Ильин А.А. Топография кладов серебряных и золотых слитков. Пб.: 1921.
8. Федоров-Давыдов Г.А. Клады джучидских монет: основные периоды развития денежного обращения в Золотой Орде // Нумизматика и эпиграфика. Т. 1. М.: 1960.
9. Известия Общества археологии, истории и этнографии при Казанском университете (ИОАИЭ). Казань, 1884, т. III.
10. Руденко К.А. Металлическая посуда Поволжья и Приуралья в VIII – XIV вв. Казань, 2000.

ЗНАЧЕНИЕ СРЕДНЕВОЛЖСКИХ ГОРОДОВ В ТОВАРНО – ДЕНЕЖНЫХ ОТНОШЕНИЯХ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ²

Аннотация. Река Волга, сыгравшая решающую роль в экономическом развитии Волжско-Булгарского государства, была одним из важных коммуникационных пунктов северной ветки Великого Шелкового пути. Река Волга впадает в Каспийское море и обеспечивает связь с Китаем, поскольку находится на главном торговом пути через Кавказ с Ираном, Туркестаном и Хорезмом. Так же, крупнейший рукав Волги — Кама (Чульман) обеспечивал связь между рекой Жайык и Западной Сибирью. Торговля, начавшаяся в VI веке между скандинавскими странами и Сасанидами через Волгу, с участием в этой торговле русских развивалась и поспособствовало тому, что в IX-XIII веках Волжские Булгары играли большую роль в международной торговле. В начале XII века в результате монгольского нашествия государство Волжских Булгар потеряло свою независимость и вошло в состав Золотоордынского государства. Экономические и торговые связи, ослабленные монгольским нашествием, оживились и вновь развились с созданием нового государства. Особенно в 40-х и 50-х годах XIII века города Среднего Поволжья играли важную роль в развитии экономических и товарно-денежных отношений Золотой Орды. Свидетельством этого являются чеканка джучидских монет, широкое денежное обращение, клады драгоценных ювелирных украшений, котлы и другие предметы, свидетельствующие об объемах и масштабах внутренней торговли. Ключевые слова: тенге, ювелирные изделия, горшки, клады, товарно-денежные отношения.

Ключевые слова: чеканка монет, ювелирные украшения, котлы, клады, товарно-денежные отношения.

THE IMPORTANCE OF MIDDLE VOLGA CITIES IN COMMODITY AND MONEY RELATIONS OF THE GOLDEN HORDE

Abstract. The Volga River, which played a decisive role in the economic development of the Volga-Bulgar state, was one of the important communication points of the northern branch of the Great Silk Road. The Volga River flows into the Caspian Sea and provides a link with China, as it is on the main trade route through the Caucasus with Iran, Turkestan and Khorezm. Also, the largest branch of the Volga - Kama (Chulman) provided a connection between the Zhaiyk River and Western Siberia. Trade that began in the VI century between the Scandinavian countries and the Sassanids across the Volga, with the participation of Russians in this trade, developed and contributed to the fact that in the IX-XIII centuries the Volga Bulgars played a large role in international trade. At the beginning of the XII century, as a result of the Mongol invasion, the state of the Volga Bulgars lost its independence and became part of the Golden Horde state. Economic and trade ties, weakened by the Mongol invasion, were revived and developed again with the creation of a new state. Especially in the 40-50s of the XIII century, the cities of the Middle Volga region played an important role in the development of economic and commodity-money relations of the Golden Horde. Evidence of this is the minting of Jochid coins, wide circulation of money, treasures of precious jewelry, cauldrons and other items indicating the volume and scale of internal trade.

Keywords: coinage, jewelry, cauldrons, treasures, commodity-money relations.

Сведения об авторе: Рахымбаева Айжан Бауржанқызы, докторантка кафедры «История», Университет Хаджеттепе, Анкара, Турция. zhan_0509@mail.ru

Information about the author: Aizhan B. Rakhymbayeva, doctoral student of the Department of History, Hacettepe University, Ankara, Turkey. zhan_0509@mail.ru